

OPINIA METODYCZNA
TYTUŁ: „WIEDZA O SPOŁECZEŃSTWIE.
PROGRAM NAUCZANIA DLA GIMNAZJUM.”
AUTOR: ELŻBIETA DOBRZYCKA, KRZYSZTOF MAKARA
WYDAWCA: Wydawnictwo Pedagogiczne OPERON Sp. z o.o.
PRZEZNACZENIE PROGRAMU NAUCZANIA: III etap edukacyjny – gimnazjum
DATA OTRZYMANIA PROGRAMU OD WNIOSKODAWCY: 26 maja 2009 r.
OCENA PROGRAMU: POZYTYWNA

Przedstawiony do opiniowania pod względem metodycznym program nauczania dla gimnazjum pod tytułem „WIEDZA O SPOŁECZEŃSTWIE. PROGRAM NAUCZANIA DLA GIMNAZJUM.”, autorstwa Elżbiety Dobrzyckiej i Krzysztofa Makary, w zakresie nauczania wiedzy o społeczeństwie jest zgodny z: nową, zmienioną podstawą programową, wprowadzoną rozporządzeniem MEN z dnia 23 grudnia 2008 roku w sprawie podstawy programowej wychowania przedszkolnego i kształcenia ogólnego w poszczególnych typach szkół (Dz. U. z 2009 r. Nr 4, poz.17) - obowiązującą od roku szkolnego 2009/2010, rozporządzeniem MEN z dnia 6 stycznia 2009 roku w sprawie dopuszczenia do użytku szkolnego programów nauczania i podręczników (Dz. U. z 2009 r. Nr 4, poz.18), a także z zaleceniami Parlamentu Europejskiego i Rady Europy z dnia 23 kwietnia 2008 r. w sprawie ustanowienia europejskich ram kwalifikacji dla uczenia się przez całe życie.

Zadaniem przedmiotu wiedza o społeczeństwie jest wyposażenie uczniów w wiedzę, umiejętności i postawy obywatelskie umożliwiające świadome, odpowiedzialne, aktywne i skuteczne uczestnictwo w życiu publicznym. Powinien skłaniać uczniów do zainteresowania się sprawami publicznymi i angażowania się w debaty i dyskusje, uczyć wyrażania własnych poglądów oraz wysłuchiwanie, rozumienia, tolerowania i uwzględniania opinii odmiennych od swoich. Ma rozwijać szacunek do innych ludzi, grup społecznych, kulturowych, wyznaniowych i narodów. Uczeń powinien być przygotowany do samodzielnego i niezależnego myślenia o wydarzeniach i procesach, które zachodzą w najbliższym otoczeniu – lokalnej społeczności, w kraju i na świecie.

Przedstawiony program zasługuje na realizację w gimnazjum – odpowiada merytorycznym i formalnym wymaganiom tej edukacji oraz uwzględnia wielostronne potrzeby uczniów w procesie edukacyjnym. Charakteryzuje się przystępnością dydaktyczną, przydatnością założonych osiągnięć uczniów. Jest nastawiony na kształtowanie nowych umiejętności oraz na utrwalanie wiedzy i umiejętności zdobytych przez uczniów wcześniej. Umożliwia uczniom i nauczycielom podejmowanie wspólnych działań, wspomaga rozwiązywanie problemów i uczy kreatywności. Jest to możliwe dzięki zastosowaniu ciekawych rozwiązań dydaktyczno – wychowawczych.

Program nauczania wiedzy o społeczeństwie ma bardzo przejrzystą konstrukcję ułatwiającą rozwijanie wszystkich kompetencji ogólnych – umiejętności związanych z myśleniem, poszukiwaniem, działaniem, doskonaleniem, współpracą. Autorzy zadbali, aby w programie znalazły się atrakcyjne dla młodego pokolenia treści, zaproponowali ciekawe formy pracy oraz wskazali, jakie umiejętności mają być osiągnięte przez ucznia na koniec III etapu edukacyjnego.

Autorzy programu podkreślają również nastawienie na wychowanie nowoczesnego i aktywnego obywatela, szanującego wartości obywatelskie, tolerancyjnego dla innych poglądów i odmienności kulturowej, świadomego swojej tożsamości narodowej

i europejskiej. Stawiane są wymagania nie tylko uczniowi, ale także nauczycielowi pozwalają na kreowanie własnego sposobu i tempa przekazywania wiedzy oraz mocno go angażują w proces wychowania nowego pokolenia.

Program nauczania wiedzy o społeczeństwie, przeznaczony dla uczniów gimnazjum, spełnia warunki pod względem doboru treści programowych. Zakres materiału uwzględnia możliwości uczniów, co stwarza szansę na pełną realizację omawianego programu w praktyce szkolnej. Autorzy programu dostosowali go do możliwości percepcyjnych uczniów z grupy wiekowej 13 –16 lat. Program przeznaczony jest do realizacji w trzyletnim cyklu kształcenia w wymiarze 2 godzin, łącznie 65 godzin. Autorzy sposób realizacji przedmiotu zostawili do dyspozycji dyrektora konkretnej szkoły, uznając prawo nauczyciela do modyfikacji programu przy zachowaniu podstawowej koncepcji w zakresie celów, treści i przewidywanych efektów kształcenia. W podstawie programowej przedmiotu wiedza i społeczeństwo dla III etapu edukacyjnego w zalecanych warunkach i sposobach realizacji zapisano, że ze względu na cele przedmiotu 20% treści nauczania powinno być realizowane w formie uczniowskiego projektu, a każdy uczeń powinien w każdym roku nauczania przedmiotu uczestniczyć przynajmniej w jednym projekcie.

Autorzy dokonali podziału treści programowych na dwie części – pogrupowane w rozdziały podzielone na jednostki lekcyjne. Poszczególne grupy jednostek tematycznych mają zaplanowany czas realizacji, określone treści nauczania oraz przewidywane osiągnięcia uczniów w zakresie wiadomości i umiejętności.

W pierwszym roku uczeń ma zapoznać się z następującą tematyką:

- w ramach rozdziału „Człowiek w społeczeństwie” pozna człowieka jako istotę społeczną, tworzącą określone grupy społeczne, zdefiniuje i zrozumie pojęcie społeczeństwa i zaznajomi się z zasadami sprawnego komunikowania się,
- istotna jest również tematyka rozdziału „Życie szkoły” – uczeń jako członek społeczności szkolnej poznaje zasady funkcjonowania systemu oświaty w Polsce – dokumenty regulujące jej działanie oraz rodzaje i kompetencje organów szkoły, a także bierze lekcje w szkole demokracji, czyli poznaje zasady funkcjonowania samorządu uczniowskiego,
- rozdział „Naród i państwo” to lekcja patriotyzmu i tolerancji. Uczeń definiuje naród i związane z nim symbole, uczy się tolerancji dla mniejszości i odmienności narodowych i etnicznych, kształtuje postawy patriotyczne, poznaje państwo jako formę organizacji społeczeństwa w jej zróżnicowaniu ustrojowym, uczy się korzystania z demokracji,
- w rozdziale IV przygotowuje się ucznia do aktywności obywatelskiej poprzez obecność w tzw. społeczeństwie obywatelskim – działającym w organizacjach pozarządowych, partiach politycznych, związkach zawodowych, mediach publicznych,
- rozdział V przybliży uczniowi „Ustrój Rzeczypospolitej Polskiej” – demokracji konstytucyjnej z jej władzą ustawodawczą, władzą wykonawczą, sądowniczą i prezydentem, z konstytucyjnie określonymi prawami i obowiązkami obywateli,
- tematyce związanej z rolą i strukturą samorządów, zasadami funkcjonowania, wyborem władz samorządowych (gminnych, powiatowych i wojewódzkich) poświęcono rozdział „Samorząd terytorialny”.

W drugiej części:

- w rozdziale „Świat współczesny” występuje tematyka związana z obecnością Polski w międzynarodowych strukturach o charakterze politycznym i gospodarczym (NATO, UE, ONZ). Szczegółowo omówiono problemy integracji europejskiej, dysproporcji w rozwoju gospodarczym poszczególnych rejonów, globalizacji,

- potrzeby człowieka i sposoby ich zaspokajania, zasady gospodarki rynkowej funkcjonowanie gospodarstwa domowego, planowanie budżetu, funkcje pieniądza inflacja, bankowość i gospodarka narodowa omówione zostały w rozdziale „Funkcjonowanie gospodarki rynkowej”,
- tematyka rozdziału „ Człowiek w gospodarce rynkowej” ma przygotować ucznia do dorosłego życia – funkcjonowania na rynku pracy, przedsiębiorczości, pełnienia obowiązków pracodawcy lub pracobiorcy, znajomości aktów prawnych regulujących prawo pracy, umiejętności wyboru dalszej drogi kształcenia i drogi zawodowej.

Taki podział treści nauczania dla poszczególnych części uznaję za uzasadniony, konsekwentny i przemyślany. Zaproponowano bowiem wiedzę i umiejętności interdyscyplinarne, aktualne, mające walor dostępności, atrakcyjności, a przede wszystkim przydatności i użyteczności. Wykazują ścisłe powiązanie z celami edukacyjnymi.

Cele edukacyjne zostały poprawnie, jasno i konkretnie sformułowane. Autorzy zwrócili uwagę na spójność celów edukacyjnych i wychowawczych. Gwarancją skutecznej realizacji przyjętych celów edukacyjnych jest przekonanie autorów programu o konieczności aktywnego i bezpośredniego zaangażowania ucznia w proces dydaktyczny. Powodzenie w realizacji wspomnianych celów ma być osiągnięte przez stosowanie różnorodnych metod, strategii, form pracy, środków dydaktycznych. Metody aktywizujące pozwalają uczniom na głębsze poznawanie przedmiotu, zmuszają ucznia do poszukiwania i porządkowania informacji, samodzielnego dochodzenia do wiedzy, krytycznego myślenia i rozwiązywania problemów. Aby zastosowane nowoczesne metody nauczania (metody modelujące komunikację, polegających na obserwacji, związanych z prezentacjami, pracą w grupach zadaniowych oraz metody twórcze) zaowocowały sukcesem edukacyjnym ucznia, muszą być przez nauczyciela starannie dobrane dla potrzeb konkretnego tematu lekcji oraz uwzględniać specyfikę zespołu klasowego. Autorzy programu nie tylko zaproponowali prowadzenie zajęć metodami aktywizującymi, ale, zwłaszcza jest to pomocne dla mniej doświadczonych nauczycieli, zamieścili przewodnik po metodach aktywnych, krótko charakteryzując każdą z metod.

W realizacji tego programu ważna jest również rola nauczyciela. Jego osobowość, osobiste zaangażowanie w proces dydaktyczny – wychowawczy są gwarantem osiągnięcia dobrych wyników nauczania. Zadaniem nauczyciela jest: mobilizowanie uczniów do nauki, kształcenie umiejętności planowania i organizowania własnej nauki, przyzwyczajanie uczniów do samooceny, kształtowania umiejętności uczenia się i brania odpowiedzialności za własny proces kształcenia. Nauczyciel musi też posiadać umiejętność trafnego diagnozowania uczniów, aby właściwie zastosować indywidualizowane metody nauczania dla uczniów zdolnych i szczególnie zainteresowanych historią oraz dla uczniów ze specyficznymi problemami w nauce. Nauczyciel powinien pamiętać również o właściwej organizacji zajęć edukacyjnych. Rolą nauczyciela jest wybór takich metod, form pracy i środków dydaktycznych, aby wiedza i umiejętności uczniów przełożyły się na konkretne osiągnięcia założone w programie. Nauczyciel powinien być wzorem i przykładem dla ucznia. Nawet najnowocześniejsze metody nauczania i środki dydaktyczne nie będą skuteczne, jeśli nauczyciel będzie miał trudności w budowaniu pozytywnych, wzajemnych relacji między nauczycielem a uczniami.

Zgodnie z celami kształcenia i wychowania, wymiernym efektem realizacji programu są osiągnięcia uczniów. W programie zaproponowanym przez autorów zostały wyrażone w postaci określonych czynności uczniów. Uczeń powinien opanować wiedzę podstawową, uporządkowaną i funkcjonalną oraz wykształcić umiejętności intelektualne i praktyczne. Szczegółowe osiągnięcia są przyporządkowane do osiągnięć ogólnych określonych w podstawie programowej kształcenia ogólnego dla wos. Określono, co mają osiągnąć uczniowie i jaka jest w tym miejscu rola nauczyciela. Zwrócono uwagę na wiedzę

merytoryczną, jak również stworzono warunki do samodzielnego myślenia, kojarzenia, abstrahowania, formułowania ocen, tworzenia analogii, interpretowania źródeł, odwoływania się do własnej wiedzy i doświadczeń. Wymagania stawiane uczniom w programie są precyzyjnie określone, co z pewnością umożliwi dokonanie obiektywnej oceny szkolnej. Nauczyciel, który będzie pracował w oparciu o analizowany tu program, może skorzystać z zaproponowanych różnorodnych form i metod oceny osiągnięć ucznia oraz jasno sformułowanych kryteriów wymagań na poszczególne oceny. Autorzy sugerują stworzenie kompatybilnego ze szkolnym systemem oceniania, zatwierdzonym przez radę pedagogiczną – własnego lub obowiązującego w szkole przedmiotowego systemu oceniania – uwzględniającego specyfikę szkoły, zainteresowania i możliwości oraz nauczyciela uczniów. Zróżnicowanie zaproponowanych metod oceny zapewni obiektywność ewaluacji osiągnięć i przyczyni się do podniesienia jakości pracy szkoły, przy jednoczesnym silnym motywowaniu ucznia do osiągania sukcesu.

Reasumując, autorzy zaproponowali nowoczesny program nauczania, poprawny metodycznie, dostosowany do wieku i możliwości uczniów, w pełni zgodny z założeniami nowej podstawy programowej kształcenia ogólnego w zakresie wiedzy o społeczeństwie oraz wymogami określonymi rozporządzeniem w sprawie dopuszczenia do użytku szkolnego programów nauczania i podręczników. Program zawiera: szczegółowe cele edukacyjne, treści programu i osiągnięcia szczegółowe ucznia, procedury osiągania celów, przewidywane osiągnięcia uczniów w zakresie wiedzy i realizacji założonych celów, metody oceniania osiągnięć uczniów. Zwraca uwagę spójność koncepcyjną i komplementarność celów edukacyjnych i wychowawczych, które to odgrywają zasadniczą rolę w systematycznej pracy ucznia i nauczyciela w trakcie całego procesu edukacyjnego. Program umożliwia pełną realizację ogólnych celów kształcenia w każdym zespole klasowym. Układ treści materiału wpływa korzystnie na harmonijny i wszechstronny rozwój ucznia oraz pozwala uczniom zainteresować się przedmiotem często postrzeganym jako trudny i nieciekawym. Natomiast przed każdym nauczycielem program ten otwiera szansę twórczej, niezwykle satysfakcjonującej pracy.

Piotr Werner

Doradca metodyczny historii
i wiedzy o społeczeństwie